

Een nieuwe generatie

Vorige maand maakte Jos van der Lans zich zorgen over de vergrijzing van het revolutionaire welzijn-nieuwe-stijl-elan. Ten onrechte, zo concludeert hij nu, nadat hij een dag heeft opgetrokken met de sociale ondernemers van het Groeiprogramma van het Oranjefonds.

Nadat ik in zo'n 75 spreekbeurten een kleine 6000 mensen in het gezicht had mogen kijken, trok ik in de vorige aflevering van *TSS* – misschien enigszins vermoeid door al dat gepraat - de conclusie dat welzijn-nieuwe-stijl toch vooral gedragen wordt door mensen die over het algemeen ver boven de veertig zijn en de jaren des ondersheids al hebben bereikt. Keurige mensen, vastgeklonken aan de systemen die nu ingrijpend moeten veranderen. Kan dat wel? Is het niet teveel een wit-grijze revolutie, zo eindigde ik mijn verhaal.

De tekst lag nog niet bij de drukker of ik stapte tamelijk onverwacht een andere werkelijkheid binnen. Ineens zat ik in een kring van zo'n veertig jonge, dynamische sociale ondernemers die op alle mogelijke manieren, veelal als zzp'ers of in zzp-verband, aan de slag zijn op hetzelfde terrein waar doorgaans grote institutionele welzijnsaanbieders de dienst uitmaken. Een wereld van verschil. Want waar mijn gebruikelijke gehoor zich overal in het land de hersens pijnigt over hoe hun organisaties moeten worden omgeturnd in welzijn-nieuwe-stijl-instellingen, pionieren deze sociale ondernemers vol energie op die terreinen waar de grote instellingen in gebreken blijven.

Ik trof deze jonge generatie in Driebergen, op het landgoed De Horst, waar ooit (eind jaren zestig, begin jaren zeventig) de revolutionaire garde van het welzijnswerk de sociale academie heeft doorlopen om daarna aan een geslaagde mars door de instituties te beginnen. Zij doorlopen het Groeiprogramma van het Oranjefonds. Met dit programma wil het fonds sociale ondernemers die lokaal succesvol zijn stimuleren om hun bedrijf verder te ontwikkelen en zo mogelijk zelfs nationaal op de kaart te zetten. Voor een periode van drie jaar ontvangt elke deelnemende ondernemer 50.000 euro en krijgt hij/zij ondersteuning van coaches en experts. Er zijn tot nu twee rondes geweest, met elke keer een kleine twintig uitverkoren ondernemers.

Maatschappelijke waarde

Voor een gezamenlijke uitwisselingsdag hebben zij mij gevraagd om vanuit de geschiedenis van het sociaal werk iets te vertellen over hoe innovaties zich in de loop der decennia in de sector hebben voltrokken. Ik vertel hen met grove pennenstreken dat je in het verleden drie dragers van innovatie zou kunnen onderscheiden. Allereerst burgers (de pioniers van het sociaal werk eind 19^e, begin 20ste eeuw), die het werk op de kaart hebben gezet en voorzichtig professionaliseerden. Hun rol wordt met de groei van de verzorgingsstaat overgenomen door jonge professionals die in de jaren zeventig heilige regentenhuisjes omver schoppen en nieuwe, alternatieve praktijken ontwikkelen. Vervolgens dienen zich de managers aan die verandering aanjagen door organisatorisch orde op zaken te stellen en professionals in het gareel van

verantwoording en efficiency vastzetten. Nu zijn we toe aan een volgende stap. Wat nodig is zijn innovatieve krachten die de nadelen van de grote institutionele organisaties kunnen overwinnen, en waarin nieuwe, minder bureaucratische verbanden tussen burgers en professionals kunnen ontstaan.

Dat zijn jullie dus, zei ik tegen mijn gehoor. Jullie dragen de vernieuwing, jullie moeten de nieuwe revolutie maken. Ik had deze oproep thuis als soort provocatie ingestudeerd, maar toen ik het de sociale ondernemers voorhield keek niemand er verbaasd van op. Ja, dat vonden ze ook.

Sterker, één van hen, Tom Schram van *Diversity Joy*, hield een fascinerende inleiding over wat sociale ondernemers nu onderscheidt van commerciële ondernemers aan de ene kant en sociale actiegroepen aan de andere kant. Daarbij draait het om de creatie van maatschappelijke waarde. Sociale ondernemers ontwikkelen producten en diensten waarin het totale maatschappelijke nut aanzienlijk uitstijgt boven het genot van de directe afnemers en gebruikers. Een commerciële ondernemer eigent zich dat nut voor een deel zelf toe en een sociale actievoerder komt niet verder dan het agenderen van een probleem. De sociale ondernemer van deze tijd ontpopt precies op het kruispunt van overheid, markt en burgers, waar hij nieuwe financieringen en organisatievormen tot stand brengt.

Ander vocabulaire

Mij ontbreekt hier de ruimte om alle nuances uit Schrams betoog te belichten, maar wat me het meeste aansprak dat zo'n zoektocht naar een nieuw soort legitimatie een heel ander vocabulaire tot stand brengt. Deze jonge generatie sociale ondernemers tappen daarmee hoorbaar uit een ander vaatje dan de doorsnee bestuurder van een gearriveerde instelling in de sociale sector. In deze kleine ondernemingen huizen niet zozeer mooie beleidsdoelstellingen, maar branden vooral energieke vuurtjes die een nieuwe manier van denken over financiering, over empowerment van burgers, over de verhouding professionals (sociale ondernemers) en burgers en over het inschakelen van netwerken van burgers proberen aan te steken. Het Groeiprogramma van het Oranjefonds blijkt zo zelf uit te groeien tot een academie voor nieuw (ondernemend) welzijnswerk.

Laat ik een paar voorbeelden noemen. *Al Amal* uit Utrecht slaagt erin effectieve opvoedingsondersteuning en praktische hulp te geven aan Marokkaanse probleemgezinnen die niet door de reguliere hulpverlening worden bereikt. Dat doet ze door het inschakelen van vrijwilligers uit de eigen gemeenschap die goed begeleid worden. *Nederland Cares* activeert vrijwilligers onder young professionals in het bedrijfsleven zodat zij direct betrokken zijn bij het leven van kwetsbaren in de samenleving. *OC Tandem* wil door middel van maatjescontact sociaal isolement doorbreken van mensen die buiten de maatschappij staan. *School's cool* wil door middel van preventieve begeleiding door een vrijwillige thuismentor onderpresteren, spijbelen en schooluitval in het voortgezet onderwijs voorkomen. *Kleurrijke scholen* wil integratie in het onderwijs bevorderen door ouderinitiatieven op te zetten en te ondersteunen, die zich richten op het mengen van witte en zwarte scholen.

DiversityJoy richt zich op omgevingen, waar diversiteit een potentiële bron voor spanning en conflict is en brengt alle belanghebbenden bij elkaar om gezamenlijk en onder vrijwillige begeleiding te werken aan gemeenschapsopbouw. *De Uitdaging* laat kinderen uit groep 7 en 8 kennismaken met de maakbaarheid van hun omgeving door hen te koppelen aan een coach: een volwassene uit het bedrijfsleven, de eigen leerkracht of een Pabo-student. *KunstExpress* *Maatjesproject* koppelt kinderen van 9-13 jaar met talent voor muziek, toneel of

beeldende kunst afkomstig uit een gezin waar geen geld is voor kunsteducatie voor de duur van een schooljaar aan een maatje om kunstwereld te onderzoeken. En ga zo maar door.

Bij vrijwel alle initiatieven gaat het om empowerment van mensen, om verbindingen leggen, om burgers in te schakelen. Ze doen het niet zelf, ze brengen mensen bijeen. De meeste van deze sociale ondernemers zijn een soort sociale makelaars. Sterker, heel veel van hun initiatieven zouden de *corebusiness* van welzijnsorganisaties moeten zijn. Maar die – een enkeling uitgezonderd - slagen daar doorgaans, om tal van redenen, niet (meer goed) in. Ze moeten te veel dingen tegelijkertijd doen, ze zijn te veel met producten bezig zijn, ze kunnen er niet helemaal voor gaan en hebben zichzelf vastgeketend in een verstarrende relatie met lokale overheden. Daar hebben deze sociale ondernemers geen last van. Zij organiseren voortdurend nieuw geld, halen het weg bij overheden of Fondsen, schuwen niet bij het bedrijfsleven langs te gaan en laten zich niet voor een gat vangen. Zij zijn idealistisch en toch ondernemers: want ze willen ook hun kinderen opvoeden en hun huur betalen. Maar ze nemen het risico en gaan ervoor. Het kan dus wel. We hoeven dus helemaal niet op een nieuwe generatie te wachten, zoals ik vorige keer ten onrechte verzuchtte. Ze zijn – buiten de geordende paden – al lang bezig.

Jos van der Lans is cultuurpsycholoog en publicist. Zie: www.josvdlans.nl.

[kader]

Deelnemers van het Groeiprogramma van het Oranjefonds:

Autismecafé / Best Buddies Nederland / Computerwijk / De Uitdaging / Stichting Gevangenenzorg Nederland / De Slinger Jongeren/ Stichting Two Get There / Stichting MaroquiStars / Stichting Vier het Leven / Stichting Samen Voor Betrokken Ondernemen / Senia Literair / Stichting Whaa / Motifa / Stichting HiP / VanHarte Resto / Stichting Present / VoorleesExpress / Stichting Shoot/ Hoedje van Papier / Al Amal / Mytikas / The Family Factory / Nederland Cares / Catharijn / Welkom in mijn Wijk / BUITENGEWOON leren & werken / GIDSnetwerk / DiversityJoy / Kleurrijke Scholen / BuurtLAB / De Wending / VOC Tandem / Weekend Academie / School's Cool

De foto's zijn van deelnemers aan de tweede ronde (2009) van het Oranjefonds Groeiprogramma.

